

SERIJA ISTRAŽIVANJA IZBORNIH ZAKONODAVSTAVA

Analiza izbornih rokova
u državama članicama OSCE-a

Sarajevo, juni/lipanj 2015.

SADRŽAJ

KORIŠTENE SKRAĆENICE	3
UVOD	4
ZAŠTO IZBORNI ROKOVI	5
METODOLOGIJA	9
ANALIZA PO OBLASTIMA:	
RASPISIVANJE IZBORA I OVJERA POLITIČKIH SUBJEKATA	10
BIRAČI	12
ODREĐIVANJE BROJA I LOKACIJA BIRAČKIH MJESTA	13
IZBORNA KAMPANJA	14
GLASANJE POŠTOM	14
OBJAVLJIVANJE I UTVRĐIVANJE REZULTATA	16
POSMATRAČI	17
NAKON IZBORA	18
UMJESTO ZAKLJUČKA	19

KORIŠTENE SKRAĆENICE

BiH	Bosna i Hercegovina
CIK BiH	Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine
OSCE	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
OSCE/ODIHR	Ured za demokratske institucije i ljudska prava pri OSCE-u
CBS	Centralni birački spisak
BM	Biračko mjesto
DKP	Diplomatsko-konzularno predstavništvo

UVOD

Koalicija za slobodne i poštene izbore "Pod lupom", koju čini 6 organizacija civilnog društva iz cijele Bosne i Hercegovine (BiH), započela je nadgledanje izbornog procesa u BiH 1. jula 2014. godine.

Generalna ocjena provedenih Opštih izbora 2014. od strane Koalicije "Pod lupom" je da su ti izbori protekli u demokratskoj i fer atmosferi i u skladu sa Izbornim zakonom i pratećim pravilima i procedurama, uz manji broj uočenih nepravilnosti i kritičnih situacija, te izolovane incidente.

Ipak, tokom rada na terenu uočene su manjkavosti izbornog procesa bilo da je riječ o određenim zakonskim rješenjima ili u primjeni postojećih propisa, što upućuje na zaključak da su potrebna unapređenja kako Izbornog zakona i provedbenih akata CIK-a BiH, tako i njihove primjene na terenu i sužavanja prostora za eventualne zloupotrebe. S tim u vezi, Koalicija je prilikom objave svog *Finalnog izvještaja o sprovedenim Opštini izborima 2014.*¹ u BiH iznijela niz preporuka.

Aktivnosti Koalicije, nakon posmatranja provođenja opštih izbora, nastavljaju se u smjeru davanja doprinosa unapređenju izbornog procesa u Bosni i Hercegovini. U periodu nakon izbora, Koalicija je organizovala konferenciju u Sarajevu te tri okruga stola: u Mostaru, Banjoj Luci i Tuzli gdje se sa relevantnim akterima, prvenstveno onima koji su direktni učesnici izbornog procesa, razgovaralo o prezentovanim preporukama, a od učesnika tražilo njihovo mišljenje o prepoznatim problemima od strane Koalicije, ali i drugim problemima izbornog zakonodavstva.

U cilju argumentovanja i vođenja plodnih diskusija na pojedine teme koje su iskazane kao goruće, Koalicija se u aprilu 2015. odlučuje formirati radnu grupu sastavljenu od mladih istraživača sa zadatkom analize izbornih zakona država članica OSCE-a. Prva u nizu analiza se odnosila na biračke odbore, koji su od svih relevantnih aktera okarakterisani kao slaba karika izbornog procesa u BiH. Ova analiza baviće se izbornim rokovima obzirom da je jedna od preporuka Koalicije da se postojeći rokovi skrate umjesto sadašnjih 180 na 120 dana od dana raspisivanja izbora.

¹ Finalni izvještaj Koalicije se može preuzeti ovdje
<http://podlupom.org/userfiles/file/Kona%C4%8Dni%20izvje%C5%A1taj%20-%20Finalna%20verzija%20za%20%C5%A1tampu%20%28BOS%29.pdf>

ZAŠTO IZBORNI ROKOVI

Posmatranjem Opštih izbora 2014. godine, a i prema informacijama s održanih okruglih stolova, problemi s izbornim rokovima, a koji su većinom propisani u samom Izbornom zakonu, mogu se svrstati u nekoliko kategorija:

Dugotrajnost izbornog postupka – uz uvažavanje činjenice o kompleksnosti izbora u BiH (veliki broj izbornih utrka na izborni dan, veliki broj izbornih jedinica, otvorene liste, ovjeravanje velikog broja političkih subjekata, štampanje velikog broja različitih glasačkih listića, glasanje poštom i dr.) predviđeni izborni rokovi osiguravaju dovoljno vremena za izvođenje svih izbornih radnji.

Problemi

Iz aspekta glavnih sudionika izbornog procesa odnosno građana, predviđeni izborni rokovi traju predugo i ponavljaju se svake dvije godine. S obzirom na činjenicu da se izbori raspisuju najmanje 150 dana prije izbornog dana, da se konačni izborni rezultati objavljuju u roku od 30 dana od dana održavanja izbora, da većinom nisu utvrđeni rokovi za formiranje izvršne vlasti, građani su dovedeni u situaciju da jedan izborni ciklus nerijetko traje i do 10 mjeseci za pojedine nivoe vlasti. U tom razdoblju dolazi do svojevrsnog vakuma u funkcionisanju kako izvršne tako i zakonodavne vlasti kojeg plaćaju građani.

Prijedlozi

- *Potrebno je razmotriti i skratiti cjelokupno trajanje izbornog postupka.*
- *Potrebno je utvrditi rokove za formiranje izvršnih vlasti i sankcije za nepoštovanje rokova, odnosno uslove za ponovno raspisivanje izbora.*
- *Potrebno je utvrditi odgovornost političkih subjekata za nepoštovanje rokova.*

Dugotrajnost i ponavljanje sličnih izbornih radnji

a) Prijava i ovjera političkih stranaka i nezavisnih kandidata – Za podnošenje prijave političkih stranaka i nezavisnih kandidata Izborni zakon predviđa rok od 14 dana. Zbog nepostojanja centralne evidencije o političkim strankama, političke stranke dužne su podnijeti dokaz ne stariji od 60 dana da su registrovane. Političke stranke i nezavisni kandidati obavezni su prikupljati potpise za svoju kandidaturu uz iznimke predviđene Zakonom. CIK je dužan u roku od 14 dana provjeriti potpise i ovjeriti političke subjekte.

Problemi

Provjera potpisa podrške od strane CIK-a provedena je na uzorku od 10 % potpisa provjerom JMBG-a dok su svi potpisi provjeravani u slučajevima utvrđenih nedostataka u uzorku. Od 69

prijavljenih političkih stranaka², samo je jedna politička stranka odbijena radi neadekvatne dokumentacije dok su prijave sva 24 nezavisna kandidata potvrđene bez problema. Obaveza prikupljanja potpisa od strane registrovanih političkih stranaka i nepostojanje adekvatnog softwera za automatsku provjeru potpisa uzrokuju dugotrajnost ovog procesa.

Prijedlozi

- Potrebno je razmotriti donošenje Zakona o političkim organizacijama na državnom nivou koji bi odredio organ nadležan za registraciju i nadgledanje rada političkih stranaka, obaveze političkih stranaka i načine njihovog brisanja iz evidencije u slučaju prestanka rada i/ili nepoštovanja Zakona. Postojanjem centralne javne evidencije i njenim redovnim ažuriranjem anulirala bi se potreba podnošenja dokaza o postojanju političke stranke.

- Potrebno je razmotriti ukidanje obaveze ovjere registrovanih političkih stranaka i/ili spajanje ove aktivnosti sa ovjerom potvrđivanja kandidata i kandidatskih listi.

- U skladu sa gore navedenim, potrebno je razmotriti potpuno ukidanje obaveze prikupljanja potpisa političkim strankama koje redovno ispunjavaju svoje obaveze u cilju smanjenja opterećenja CIK-a radi provjere potpisa.

b) Ovjera i objava kandidata i kandidatskih lista – Rok za podnošenje listi je 90 dana prije izbornog dana pri čemu je CIK za Opšte izbore odredio da se liste mogu podnijeti od 2-12.07.2014. godine. Ukupno su prijavljene 753 kandidatske liste sa 7.892 kandidata. Rok za ovjeru lista bio je 08.08.2015. godine, dakle 27 dana od zadnjeg mogućeg dana podnošenja liste. Izborni zakon također dopušta mogućnost korekcije listi odnosno nadopunu dokumentacije. Centralna izborna komisija BiH je za Opšte izbore 2014. godine ovjerala 732 kandidatske liste (97,21%) sa 7.748 kandidata (98,17%) provjeravajući njihovo pravo kandidovanja i ispravnost liste u smislu ispunjavanja odredbe o polnoj zastupljenosti. CIK je imao rok do 28.08.2014. godine za objavu kandidatskih listi.

Problemi

Vremenski period od gotovo tri i po mjeseca od dana raspisivanja izbora do dana objave kandidatskih listi je predug. Sastavljanje kandidatskih listi je za političke stranke postupak koji se može napraviti i puno ranije od samog raspisivanja izbora s obzirom na činjenicu da je datum izbora fiksiran. Mogućnost nadopune dokumentacije i/ili mijenjanja kandidata na listama uzrokuje nepotrebno opterećivanje CIK-a, osim u slučaju smrti kandidata. Nepostojanje adekvatnog softwera za provjeru kandidatskih listi također produžava dugotrajnost procesa.

Prijedlozi

- Potrebno je razmotriti skraćivanje rokova za podnošenje, ovjeru i objavu kandidatskih listi.

² Izvještaj o provođenju Opštih izbora CIK-a

- Radi skraćivanja rokova, također je potrebno uvesti institut automatskog odbacivanja liste u slučaju da ona ne zadovoljava propisane uslove.

c) Birački spisak – u BiH se rade četiri presjeka biračkog spiska koji donose podatke o broju upisanih birača, a birački spisak postaje konačan 45 dana prije izbora. Prvi presjek stanja birača u CBS-u napravljen je na dan prije raspisivanja izbora 14.05.2014. godine i korišten je za izradu privremenih izvoda iz Centralnog biračkog spiska (CBS); drugi presjek napravljen je na dan 29.07.2014. godine i korišten je u svrhu određivanja broja biračkih mjesta i pravljenja specifikacija za štampanje glasačkih listića; treći presjek napravljen je na dan 28.08.2014. godine i korišten je za izradu Izvoda iz konačnog biračkog spiska koji je distribuiran na biračka mjesta; i četvrti presjek napravljen je na dan izbora, s ciljem utvrđivanja biračkog prava glasača koji su glasali nepotvrđenim glasačkim listićima. Nakon objave prvog presjeka odnosno izrade privremenih izvoda iz CBS-a, Zakon dozvoljava 74 dana za dostavljanje podataka o promjenama u evidencijama raseljenih lica, evidenciji državljana koji glasaju izvan BiH, i određivanje biračke opcije za birače iz Brčko distrikta, odnosno za tzv. aktivnu registraciju birača. CIK je zaprimio 49.634 prijave/zahtjeva za registraciju za glasanje izvan BiH i nakon proteka roka za žalbe 26.08. odbacio 5.013 prijave za registraciju odnosno njih 10.09 %. Birači koji su vezani za svoje domove mogli su se do 09.09.2014. godine prijaviti za glasanje putem mobilnog tima. Birači koji su promijenili prebivalište u manje od 45 dana od dana izbora, našli su se na popisu birača u mjestu prethodnog prebivališta, dok su građani koji su postali punoljetni nakon zaključivanja popisa birača, glasali putem nepotvrđenih glasačkih listića. Opštinske izborne komisije dobijaju Izvod iz popisa birača 20 dana prije izbornog dana.

Problemi

Rokovi presjeka i zaključivanja biračkog spiska su bili adekvatni za vrijeme nakon rata kada je postojao velik problem s registracijom velikog birača koji žive izvan BiH i velikog broja raseljenih, odnosno izbjeglih lica. Slanje velikog broja obrazaca za registraciju birača u inozemstvo je komplikovan, dugotrajan i skup proces koji radi čestih promjena mjesta boravka građana u inostranstvu ne garantuje i njihovu dostavu. Predviđeno vrijeme od 74 dana za dostavu podataka o evidenciji raseljenih lica i lica koja žive izvan BiH je potrebno skratiti i približiti izbornom danu. Rok za prijavu za glasanje putem mobilnih timova je također potrebno približiti izbornom danu, kao i rok dostave Izvoda iz popisa birača opštinskim izbornim komisijama.

Prijedlozi

- Potrebno je razmotriti mogućnost skraćivanja rokova vezanih za popis birača i njihova približavanja izbornom danu. Ovo se posebno odnosi na rok za aktivnu registraciju birača koji se nalaze izvan BiH, registraciju birača koji glasaju putem mobilnih timova, i rok za zaključivanje konačnog Izvoda iz popisa birača.

- Potrebno je razmotriti mogućnost ukidanja obaveze CIK-u da dostavlja obrasce za registraciju građanima koji se nalaze izvan BiH.

- Radi relativno malog broja birača koji glasaju u DKP-ima, potrebno je razmotriti mogućnost ukidanja ove opcije.

d) Određivanje biračkih mjesta - broj i vrsta te lokacije biračkih mjesta određuju se 65 dana prije dana izbora dok opštinska izborna komisija objavljuje tačne adrese biračkih mjesta 15 dana prije izbora. Određuju se četiri vrste biračkih mjesta: redovna, za glasanje u odsustvu, za glasanje nepotvrđenim listićima i za glasanje u inostranstvu. Biračima je omogućeno da putem sms-a saznaju tačnu adresu svog biračkog mjesta.

Problemi

Ove dvije radnje su gotovo istovjetne i predstavljaju dupli posao za lokalne izborne komisije. Biračka mjesta koja trebaju nositi oznaku „u odsustvu“ često su imenovana oznakom „lično“, „lično 1991“ i „odsutnost“ što zbunjuje birače. U pojedinim opštinama otvarana su i posebna biračka mjesta za glasanje birača na nepotvrđenim glasačkim listićima dok su u nekim opštinama ta biračka mjesta bila na istom mjestu kao i ona s oznakom „u odsustvu“ što predstavlja dobru praksu s obzirom na smanjenje troškova za biračke odbore.

Prijedlozi

- S obzirom na minimalne izmjene u popisu birača u odnosu na prethodne izbore, kao i na stalnost lokalnih izbornih komisija, potrebno je razmotriti mogućnost da se tačne lokacije odnosno adrese biračkih mjesta odrede i objave jednom, i to 15 dana prije održavanja izbora.

- Potrebno je razmotriti mogućnost da se u svakoj lokalnoj izornoj jedinici otvori jedno „Posebno“ biračko mjesto na kojemu bi glasali birači u odsustvu i birači koji nisu upisani u CBS, ali imaju važeći dokument.

e) Izborni rezultati – zakon predviđa objavu izbornih rezultata u roku od 30 dana od dana održavanja izbora. Birački odbori dužni su utvrđene rezultate sa svog biračkog mjesta dostaviti lokalnoj izornoj komisiji u roku od 12 sati od zatvaranja biračkog mjesta. Lokalne izborne komisije dužne su unijeti zaprimljene rezultate od strane biračkih odbora u informacioni sistem i objaviti rezultate u roku od 24 sata od zatvaranja birališta. Rezultati se objavljuju sukcesivno počevši od ponoći na izborni dan i to u tačno zadanim rokovima. Radi provjere izbornih rezultata i brojanja glasova pristiglih poštom, osniva se Glavni centar za brojanje koji po službenoj dužnosti i temeljem zahtjeva ovlaštenih predlagača i odluke CIK-a ponovno broji listiće sa određenih biračkih mjesta i za navedene izborne utrke.

Problemi

Radi neadekvatnog sistema obuke i neadekvatne pripremljenosti lokalnih izbornih komisija i biračkih odbora, u praksi redovno dolazi do čestih zahtjeva za ponovno brojanje glasačkih listića po obje osnove. Zakonsko rješenje koje dozvoljava da lokalna izborna komisija prihvati zapisnik o radu biračkog odbora sa netačnim testom tačnosti u praksi dovodi do velikog broja biračkih mjesta na kojima postoje značajna odstupanja u testu tačnosti i koja zahtijevaju ponovno brojanje listića. Ovo pak dovodi do svojevrzne blokade i odlaganja objavljivanja rezultata izbora u lokalnim izbornim komisijama gdje postoji velik broj ovakvih biračkih odbora odnosno utrka čime se utiče i na dinamiku objavljivanja rezultata od strane CIK-a. Iako CIK redovno objavljuje rezultate u skladu s Izbornim zakonom BiH, kod javnosti se stvara dojam nesposobnosti izborne administracije i sumnje u izborne rezultate.

Prijedlozi

- *Potrebno je razmotriti mogućnost da svi članovi biračkog odbora učestvuju u primopredaji izbornog materijala u lokalnoj izornoj komisiji. Ukoliko se utvrde odstupanja u testu tačnosti prilikom unošenja podataka u informacioni sistem, potrebno je dati mogućnost biračkom odboru za korekcije.*
- *Potrebno je razmotriti opciju (ne)prihvatanja zapisnika o radu biračkog odbora ukoliko postoje odstupanja u testu tačnosti nakon izvršenih korekcija i ponavljanje izbora na tom biračkom mjestu u roku od 7 dana.*
- *Potrebno je razmotriti opciju da glasački listići iz inostranstva moraju prispjeti do izbornog dana, a njihovo brojanje zakazati za dan izbora, te rezultate objaviti u ponoć, zajedno s prvim preliminarnim rezultatima.*

METODOLOGIJA

Metodologija istraživanja izbornih zakonodavstava zasniva se na detaljnom proučavanju izbornih propisa, prvenstveno izbornih zakona država članica OSCE-a, i to njih 39 od 57. Obzirom na ograničene kapacitete, kao i uzimajući u obzir relevantnost pravnih propisa u kontekstu BiH, iz istraživanja je isključen određeni broj država članica OSCE-a i to uglavnom anglosaksonske pravne tradicije, država izvan Evrope, te manjih evropskih država poput San Marina, Andore i sl.³

Istraživanjem su obuhvaćene sljedeće zemlje: Albanija, Armenija, Austrija, Azerbejdžan, Bjelorusija, Bugarska, Crna Gora, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Gruzija, Holandija, Hrvatska, Island, Italija, Kazahstan, Kirgistan, Latvija, Litvanija, Mađarska,

³ Istraživanjem nisu obuhvaćene sljedeće zemlje članice OSCE-a:

Andora, BiH, Grčka (zbog nemogućnosti pronalaska prevoda Izbornog zakona na engleskom jeziku), Irska, Kanada, Lihtenštajn, Luksemburg, Malta, Monako, Mongolija, SAD, San Marino, Tadžikistan, Tunis, Turkmenistan, Ujedinjeno Kraljevstvo i Vatikan. Izborni zakon BiH je posebno analiziran i korišten za komparaciju izbornih rješenja.

Makedonija, Moldavija, Norveška, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Slovačka, Slovenija, Srbija, Španija, Švedska, Švicarska, Turska, Ukrajina i Uzbekistan.

Za istraživanje korištena je uglavnom OSCE/ODIHR baza pravnih propisa država članica OSCE-a⁴. Bitno je naglasiti da je većina prevoda neslužbene prirode i rađena upravo za potrebe istraživanja, a ne pravne primjene. Kao pomoćni izvori korišteni su izvještaji izbornih monitoring misija OSCE/ODIHR-a⁵, kao i drugi dostupni podaci organizacija koje se bave izbornim procesima⁶.

U svrhu provođenja ovog istraživanja, Koalicija 'Pod lupom' je, na osnovu javnog poziva i biranjem između preko 200 prijavljenih kandidata i kandidatkinja, formirala radnu grupu sastavljenu od 8 istraživača/saradnika.

Podaci koji će biti predstavljeni u ovom istraživanju dobijeni su na način da je Koalicija prvenstveno izvršila podjelu država po članovima/icama radne grupe. Nakon toga, uslijedilo je davanje zadataka radnoj grupi prema oblastima/temama, a na koje je radna grupa u određenom roku morala dati adekvatne odgovore iz izbornih zakona i propisa država koje su istraživali.

Dobijeni odgovori ukazuju prvenstveno na različite pravne tradicije, istovremeno ukazujući i na vidljivo različite nivoe razvijenosti političke kulture, izborne svijesti što se može ocijeniti kroz nivo regulisanosti pojedinih oblasti. Tako države koje možemo okarakterisati kao one sa visoko razvijenom sviješću o izbornom procesu i pravilima ponašanja u vezi sa izborima (npr. skandinavske zemlje) veoma šturo definišu brojna pitanja, te ostavljaju izbornim administracijama, pa i građanima u nekim slučajevima, dosta široke ovlasti za organizovanje i provođenje izbora. S druge strane, zemlje koje su u svojoj nedavnoj prošlosti prošle kroz tranziciju svojih političkih i ekonomskih sistema, pa i ratove, imaju tendenciju dosta detaljnog regulisanja svih segmenata u vezi sa izbornim procesom, što opet ukazuje na pokušaje tih država da na taj način spriječe potencijalne izborne prevare i manipulacije. Ta šarolikost propisa predstavljala je izazov prilikom izrade analize u smislu prepoznavanja trendova i zajedničkih crta koje eventualno mogu poslužiti kao primjeri dobre prakse za BiH.

ANALIZA PO OBLASTIMA:

RASPISIVANJE IZBORA I OVJERA POLITIČKIH SUBJEKATA

Centralna izborna komisija BiH (CIK BiH), na osnovu Izbornog zakona BiH⁷ raspisuje izbore na svim nivoima. Svi izbori se održavaju prve nedjelje u oktobru izborne godine⁸. CIK BiH izbore

⁴ <http://legislationline.org/>

⁵ <http://www.osce.org/odihr/elections>;

⁶ <http://www.idea.int/elections/>; <http://aceproject.org/>

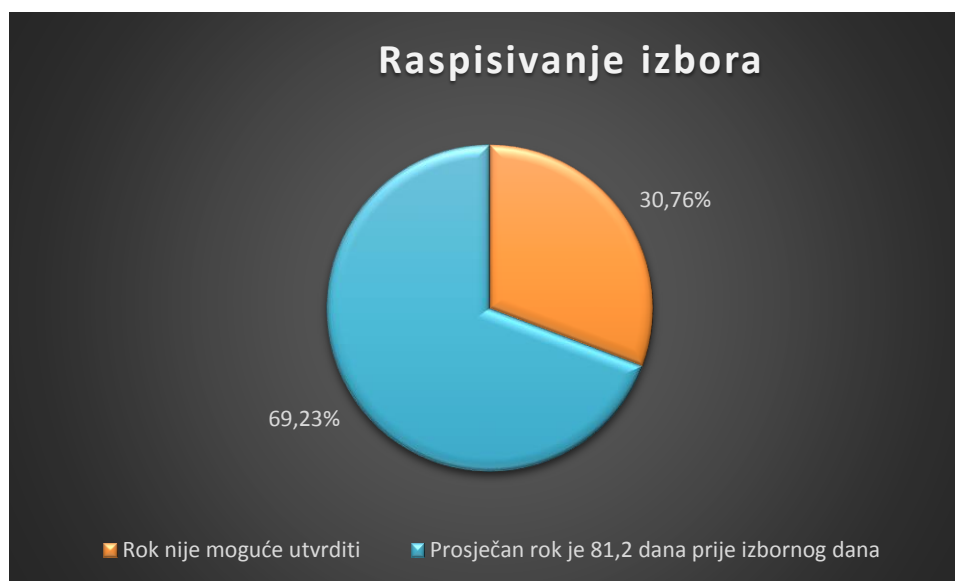
⁷ Članovi 1.14. i 2.9. Izbornog zakona BiH.

⁸ Izuzev kada se ovaj datum podudara s obilježavanjem vjerskog praznika jednog od konstitutivnih naroda BiH; u tom slučaju CIK BiH izbore zakazuje za nedjelju nakon prve nedjelje u oktobru koja se ne podudara sa vjerskim praznikom.

raspisuje najkasnije 150 dana prije održavanja izbora. Izborni zakon BiH predviđa drugačije rokove kada su u pitanju ponovni, odgođeni i prijevremeni izbori (Poglavlje 14.).

Prijave za ovjeru političkih subjekata za učešće na izborima u BiH podnose se CIK-u 135 dana uoči izbora (političke stranke i nezavisni kandidati), odnosno 110 dana (koalicije i liste nezavisnih kandidata). Rokovi za odgovor od strane CIK-a su 15, odnosno 7 dana. Nakon ovjere političkog subjekta za učešće, slijedi podnošenje kandidatskih listi, što se mora učiniti do 90 dana uoči izbora. CIK ima rok za odgovor od 25 dana, a odobrene, konačne kandidatske liste se objavljuju u službenim glasnicima najkasnije 45 dana prije izbora.

Kada je u pitanju raspisivanje izbora, u zakonima i drugim dostupnim propisima analiziranih država OSCE-a, u 23,1%⁹ njih taj rok nije određen ili se ne može sa sigurnošću doći do zaključka. Tri države raspisuju izbore u odnosu na vrijeme prestanka tekućeg mandata (Slovenija, Albanija i Litvanija), gdje se u odnosu na vrijeme prestanka tekućeg mandata izbori raspisuju od 4,5 do 9 mjeseci ranije. U ostalih 27 država, odnosno 69,2%, izbori se raspisuju u prosjeku 81,2 dana uoči izbornog dana. Minimalan broj dana koji mora proteći od dana raspisivanja do održavanja izbora zabilježen je u Hrvatskoj (30 dana), dok je maksimalan broj zabilježen u Njemačkoj (6 mjeseci, odnosno 180 dana).

Analiziranjem odredbi koje se tiču prijave i ovjere političkih subjekata za učešće na izborima, zabilježeno je da su te dvije procedure eksplicitno razdvojene u propisima 10¹⁰ od 39 država (25,6%). U ostalih 29 zemalja ili 74,4% ne navode se posebni rokovi za ovjeru i/ili odluku

⁹ Švedska, Ukrajina, Norveška, Danska, Island, Latvija, Kazahstan, Uzbekistan i Holandija

¹⁰ Rokovi su navedeni u odnosu na izborni dan. Slovenija: prijava 25 dana prije izbora, ovjera 18; Rumunija: 40 dana, odluka u roku od 48h; Ukrajina: 75 dana, odluka u roku od 5; Norveška: prijava u roku od oko 150 dana, odluka u roku od 60 dana; Armenija: 45 dana, ovjera do 35; Latvija: prijava 40 dana, objava 10 dana prije izbora; Azerbejdžan: prijava 30 dana, odluka u roku od 5; Estonija: prijava 45 dana, odluka u roku od 5; Srbija: prijava 15 dana, odluka u roku od 24h; Kazahstan: prijava u roku od 30 dana, odluka do 20 dana prije izbora.

nadležnog tijela za učešće na izborima, nego se definišu rokovi kojim se politički subjekti prijavljuju za učešće. Ti rokovi su dosta različito postavljeni i kreću se npr. u Švedskoj od oko 180 dana uoči izbora za registraciju stranke za učešće na izborima bez definisanja ostalih rokova; u Slovačkoj i Bjelorusiji gdje rok za prijavu iznosi 90 dana prije izbora. Ostale zemlje taj rok definišu između 60 i 25 dana prije izbornog dana¹¹.

BIRAČI

Na izborima u BiH, bilo opštim ili lokalnim, pravo da glasaju imaju samo osobe koje se nalaze na evidenciji Centralnog biračkog spiska (CBS). CIK BiH nadležan je za vođenje CBS-a. Od 2006. godine je na snazi pasivna registracija birača. Da bi bila upisana u CBS, osoba mora posjedovati IDEEA ličnu kartu BiH, odnosno podnijeti zahtjev za izdavanje iste. CBS se zaključuje 45 dana prije dana izbora. Izborni zakon BiH predviđa glasanje izvan BiH za izbjegle osobe iz BiH i osobe koje privremeno žive u inostranstvu¹². Za ovu kategoriju birača važi aktivna registracija, a CIK propisuje rokove i način registracije. Rokovi za objavu konačnih lista birača definišu se Zakonom i provedbenim aktima CIK-a. CIK BiH dužan je svakoj osnovnoj izornoj jedinici dostaviti izvod iz CBS-a koji sadrži sve birače sa pravom glasa u datoj izornoj jedinici najkasnije u roku od 20 dana uoči izbora.

U analiziranim zemljama, rokovi za objavljivanje konačnih lista birača variraju i kreću se od npr. 25 dana kolio je taj rok u Azerbejdžanu do npr. 7 dana u Estoniji, Litvaniji, Češkoj. Pasivna registracija birača kao takva je zabilježena u 11 od 39 država ili 28,2%, dok

LITVANIJA, ESTONIJA I ČEŠKA

Popis birača objavljuje se 7 dana prije izbora

u ostalih 28 država (71,8%) nije moguće utvrditi radi li se o aktivnoj ili pasivnoj registraciji. To je iz razloga što ti propisi uglavnom definišu rokove ili načine izmjene biračkih spiskova, ali ne i prvobitno sastavljanje, odnosno nadležnost za njihovo sastavljanje.

Kada su u pitanju birači iz nazovimo posebne kategorije, gledano iz ugla BiH i u smislu glasanja raseljenih osoba, samo dvije analizirane države su imale identifikovane takve kategorije i to Turska i Rusija. Rok za registraciju takvih birača u Turskoj je 15 dana, a u Rusiji 3 dana prije izbora. U ostalim zemljama kao posebne kategorije uglavnom su izdvojena lica koja su u vojnim ili sličnim službama i misijama, lica sa posebnim potrebama, lica na služenju zatvorskih kazni, bolesnici i sl. Najduži zabilježeni rok za registraciju tavih birača je 82 dana u Austriji, dok u ostalim državama koje predviđaju eksplicitno takve kategorije i rokove, prosjek takvih rokova je 19,8 dana.¹³ Kao interesantna uporedna rješenja kada su u pitanju posebne kategorije birača,

¹¹ Izuzetak su Španija i Hrvatska koje taj rok definišu u odnosu na dan raspisivanja izbora, Španija 15 dana od dana raspisivanja, a Hrvatska najkasnije 14 dana od dana raspisivanja.

¹² Pod sljedećim uslovima: da su državljani BiH, da imaju navršeni 18 godina ili će navršiti 18 godina do dana održavanja izbora, te da imaju prijavljeno prebivalište u BiH.

¹³ Napomena: u svrhu dobijanja ovog procenta korišten je najduži dati rok po državi obzirom da su često za različite kategorije definisani različiti rokovi. U 46% analiziranih država posebne kategorije ili nisu obuhvaćene

moгу se izdvojiti sljedeći primjeri: U Švicarskoj¹⁴ lice koje ne može glasati lično iz zdravstvenih razloga na dan izbora daje svoj lični identifikacijski dokument i ljekarsku potvrdu o zdravstvenom stanju drugom licu koje onda može glasati umjesto njega; u Francuskoj je predviđeno slično samo putem punomoćnika; slično i Švedskoj se birač može opredijeliti za glasanje putem tzv. glasnika. Kada je riječ o glasanju putem mobilnih timova, vrijedi istači rješenje gdje se takvo glasanje omogućava biračima, koji imaju pravo na takav vid glasanja, na sam izborni dan: Estonija, Srbija, Bjelorusija, Moldavija i Rusija. Ovim rješenjima ostavljena su uglavnom ograničenja do koliko sati na izborni dan se može prijaviti za ovakav vid glasanja.

ODREĐIVANJE BROJA BIRAČKIH MJESTA I LOKACIJA

Određivanje broja i lokacija biračkih mjesta (BM) u BiH definisano je Izbornim zakonom BiH i prevedbenim aktom CIK-a, odnosno Uputstvom o vrstama, načinu i rokovima za određivanje BM. Potonjim se ova procedura detaljno razrađuje. Broj BM određuju lokalne izborne komisije (gradske/opštinske/Izborna komisija Brčko Distrikta) najkasnije 65 dana prije izbora, a lokacije istih neposredno nakon toga. Najkasnije 15 dana prije zakazanog izbornog dana, lokalne izborne komisije objavljuju koja su BM određena za glasanje sa tačnim lokacijama.

Prilikom analiziranja zakona i drugih dostupnih propisa država koje su predmet ovog istraživanja, zabilježeno je da svega 8¹⁵ od 39 (20,5%) država ne reguliše eksplicitno ovu oblast sa rokovima ili slično. Obično se zadržavaju na formulacijama da će se BM

AUSTRIJA

Lokacije biračkih mjesta objavljuju se 5 dana prije izbora

odrediti 'blagovremeno' ili određivanje istih ne spominju. Kada se uzme prosjek ostalih analiziranih država, dođe se do podatka da se broj biračkih mjesta, a u velikom broju država taj rok se odnosi i na objavu lokacija, određuje 41,1 dan uoči izbornog dana¹⁶. Najduži zabilježeni rok je u Ukrajini i iznosi 175 dana uoči izbora, dok je najkraći zabilježen u Austriji i Njemačkoj u trajanju od 5, odnosno 6 dana uoči izbora.

IZBORNA KAMPANJA

analiziranim propisima ili se može zaključiti da se na njih odnose opšte odredbe za birače. To su: Rumunija, Norveška, Danska, Island, Njemačka, Švicarska (Kanton Ciriš), Albanija, Azerbejdžan, Estonija, Crna Gora, Litvanija, Kazahstan, Bjelorusija, Finska, Francuska, Španija, Češka, Hrvatska.

¹⁴ Napomena: Prilikom analiziranja Švicarske fokus je stavljen na jedan kanton, konkretno Kanton Ciriš, obzirom da se ovi propisi uveliko razlikuju od jednog do drugog kantona, a federalni zakon ne definiše ova pitanja ili ih definiše vrlo okvirno ostavljajući kantonima slobodu detaljnijeg uređenja.

¹⁵ Slovenija, Norveška, Danska, Island, Mađarska, Estonija, Holandija i Češka.

¹⁶ Španije jedino određuje taj rok u odnosu na dan raspisivanja izbora, tako da nije uzeta u računanje ovog prosjeka (6 dana nakon raspisivanja)

Izborna kampanja u BiH definisana je Izbornim zakonom BiH. Zakon, tako, definiše da izborna kampanja traje 30 dana prije dana održavanja izbora.¹⁷ Zakon predviđa niz pravila ponašanja političkih subjekata, međutim često je evidentno kršenje ovih nešto okvirnijih odredbi od strane političkih subjekata. To se odnosi naročito na vođenje kampanje prije predviđenog perioda, a posebno od strane političkih subjekata na pozicijama vlasti. Izborna šutnja, period kada je zabranjeno političko oglašavanje i agitovanje, počinje 24 sata prije otvaranja biračkih mjesta i traje do njihovog zatvaranja.

U oko 64% analiziranih država izborna šutnja je definisana na način kako je to urađeno i u BiH, međutim kampanja i njeno trajanje se bitno razlikuju. Tako 12¹⁸ od 39 država (30,7%) ne definiše izbornu kampanju, njeno trajanje niti izbornu šutnju. Većina tih država, iako ne sve, pripadaju onim evropskim državama koje vrijede za razvijene demokratije, te gdje postoje snažne utemeljene običajne norme političkog djelovanja i ponašanja. Estonija, Crna Gora, Kazahstan, Moldavija i Hrvatska izbornu kampanju dozvoljavaju od dana ovjeravanja

kandidata za učešće na izborima, odnosno objave izbornih lista. Gruzija s druge strane kampanju dozvoljava od dana raspisivanja izbora, Uzbekistan tri mjeseca prije isteka tekućeg mandata zastupnika, dok preostale države svojim zakonima preciziraju trajanje kampanja brojem dana u odnosu na izborni dan.

UZBEKISTAN
Kampanja počinje tri mjeseca prije
prestanka mandata

GLASANJE PUTEM POŠTE

Izborni zakon BiH predviđa glasanje putem pošte. Za ovakav vid glasanja mogu se opredijeliti državljani BiH u inostranstvu, a koji imaju biračko pravo. Takođe, državljani BiH koji imaju status izbjeglih osoba¹⁹ imaju pravo da glasaju lično ili poštom za opštinu u kojoj je imao prebivalište prema posljednjem popisu stanovništva. CIK BiH je ovim biračima za posljednje održane izbore u oktobru 2014. distribuirao birački paket oko 6 sedmica uoči izbornog dana (u periodu 23-28.08.). Povratne glasačke koverte prihvataju se za brojanje ukoliko stignu najkasnije dva dana nakon održavanja izbora sa poštanskim žigom, odnosno datumom slanja ne kasnijim od datuma izbora.

¹⁷Izborni zakon Bosne i Hercegovine, Poglavlje 16,

http://www.izbori.ba/Documents/documents/ZAKONI/Izborni_zakon_PRECISCENI_TEKST-srp.pdf

¹⁸ Norveška, Danska, Švedska, Island, Austrija, Njemačka, Švicarska, Srbija (koja definiše izbornu šutnju 48h prije izbora, ali ne i trajanje kampanje), Litvanija (izborna šutnja 30h prije izbora), Holandija, Bjelorusija (zabranjuje političko djelovanje na izborni dan) i Finska

¹⁹ Čl.1.1.a., stav 1, alineja 10. Izbornog zakona BiH: "Izbjeglo lice" podrazumjeva državljanina BiH koji ima biračko pravo i boravi u inostranstvu u statusu izbjeglog lica iz BiH.

Uporedna analiza posmatranih država članica OSCE-a pokazala je da 23²⁰ od 39 država ili 58,9% ne predviđa glasanje poštom ili iz dostupnih propisa nije jasno vidljivo kako i na koji način je glasanje putem pošte regulisano. Kada su u pitanju ove države, pod glasanjem poštom podrazumijeva se i glasanje poštom iz inostranstva i unutar zemlje.

Od zemalja koje predviđaju glasanje poštom, odnosno u dostupnim propisima preciziraju glasanje putem pošte zabilježeno je sljedeće: svega 8²¹ od 16 država precizira kada se glasački materijal mora poslati biraču, a prosjek

tih rokova je 17,6 dana prije izbornog dana. Najduži rok zabilježen je u Slovačkoj i iznosi 35 dana, a najkraći u Francuskoj gdje se kaže da će materijal biti dostavljen 4 dana prije izbora.

FRANCUSKA

Materijal za glasanje poštom dostavlja se 4 dana prije izbora

Kada je u pitanju vraćanje popunjenih glasačkih listića na adrese nadležnih izbornih komisija u matičnim zemljama, dostupni propisi svega 11²² država preciziraju rokove za slanje, odnosno procedure prihvata takvih glasova za brojanje. Ti rokovi su postavljeni tako različito da nije moguće izvući presjek niti za većinu naći zajednički imenilac. Tako npr. Latvija određuje rok da se materijal mora vratiti 'odmah' po prijemu, Španija da se materijal pošalje najkasnije 3 dana prije izbora, a Švicarska do kraja izbornog dana. Ostale zemlje uglavnom definišu rok na način da definišu kada materijal mora biti primljen da bi se ti listići uzeli u obzir prilikom brojanja. U

²⁰ Gruzija, Rumunija, Ukrajina, Norveška, Armenija, Danska, Bugarska, Albanija, Azerbejdžan, Crna Gora, Srbija, Kazahstan, Bjelorusija, Finska, Makedonija, Moldavija, Portugal, Češka, Uzbekistan, Hrvatska, Turska, Kirgistan, Rusija.

²¹ Latvija, Švicarska (Kanton Cirihi), Litvanija, Francuska, Slovačka, Italija, Poljska, Njemačka. Island ne precizira nikakve rokove, Mađarska i Holandija za dostavu materijala biračima predviđaju da se to učini 'čim je moguće'

²² Mađarska, Latvija, Švicarska (Kanton Cirihi), Litvanija, Španija, Slovačka, Poljska, Njemačka, Austrija.

Mađarskoj listići moraju biti primljeni od strane nadležne komisije do 24 h na dan koji prethodi izbornom danu, u Holandiji do 15 h na izborni dan, u Njemačkoj do 18 h na izborni dan. Zabilježeno je da se nakon izbornog dana listići za brojanje prihvataju u Poljskoj (24 h), te Austriji i Sloveniji (8 dana).

OBJAVLJIVANJE I UTVRĐIVANJE REZULTATA

Objavljivanje preliminarnih i potvrđenih rezultata izbora u nadležnosti je CIK BiH. CIK utvrđuje rezultate neposrednih i posrednih izbora istekom roka za podnošenje prigovora i žalbi, kako je propisano Zakonom i nakon pravosnažnosti odluka. Izborni zakon definiše rokove za utvrđivanje izbornih rezultata, dok se propisima CIK-a određuje redoslijed utvrđivanja, obavještanje javnosti, te način objavljivanja. Zakonska je obaveza objaviti konačne rezultate izbora u roku od 30 dana od dana održavanja. Prve preliminarne rezultate CIK BiH objavljuje u 24 sata nakon izbornog dana, a ostale preliminarne rezultate dinamikom predviđenom Uputstvom o rokovima i redoslijedu izbornih aktivnosti, kojeg CIK donosi za svake izbore.

Analiziranjem propisa 39 država, kod njih 23²³ ili 58,9% zabilježeno je da ne preciziraju objavljivanje preliminarnih rezultata izbora. Kod ostalih 16 zemalja, ti rokovi variraju od objave rezultata u 'jutro nakon izbora' u Gruziji; najkasnije 24 h nakon izbora u Armeniji, Azerbejdžanu, Crnoj Gori i Francuskoj; pa do recimo najviše zabilježenih 8 dana nakon izbora u Švicarskoj što je obaveza za sve kantone.

Kada je u pitanju objavljivanje konačnih rezultata izbora, takođe u velikom broju država taj rok ili nije definisan ili iz dostupnih propisa nije moguće jasno utvrditi isti. Konkretno, takvi podaci ne mogu biti potvrđeni za 20²⁴ od 39 država (ili 51,28%),

POLJSKA

Konačni rezultati izbora objavljuju se
3 dana nakon izbornog dana

gdje imamo definisanje objave rezultata na način da se kaže 'čim je prije moguće', kao npr. u Njemačkoj i Holandiji. U državama koje definišu rok za objavu konačnih rezultata, njih 19 (ili 48,7%), dobijeni prosjek dana za objavu konačnih rezultata je 16,2 dana od dana održavanja izbora. Maksimalan broj dana zabilježen je u Bugarskoj i Španiji (40 dana), a najmanji broj dana zabilježen je u Poljskoj (3 dana), Rusiji (5 dana), te Armeniji i Litvaniji (7 dana).

POSMATRAČI

²³ Slovenija, Švedska, Rumunija, Ukrajina, Norveška, Danska, Island, Latvija, Austrija, Njemačka, Albanija, Estonija, Srbija, Litvanija, Bjelorusija, Portugal, Španija, Češka, Slovačka, Uzbekistan, Hrvatska, Turska, Rusija.

²⁴ Slovenija, Švedska, Rumunija, Danska, Island, Latvija, Austrija, Njemačka, Švicarska, Albanija, Azerbejdžan, Estonija, Kazahstan, Holandija, Finska, Francuska, Makedonija, Slovačka, Uzbekistan, Hrvatska.

Izborni zakon BiH predviđa učešće posmatrača u izbornom procesu, međunarodnih i domaćih (stranačkih i nestranačkih), u skladu sa Zakonom i provedbenim aktima CIK BiH. Prilikom akreditovanja posmatrača, od strane Koalicije je primijećena relativno komplikovana procedura akreditacije, naročito kada se uzme u obzir posmatranje u više osnovnih izbornih jedinica gdje je predviđeno izdavanje akreditacije za svaku izbornu jedinicu posebno. Istovremeno, ovo vrijedi za domaće posmatrače, ne i međunarodne. Takođe, kada su u pitanju rokovi za akreditovanje posmatrača, međunarodni posmatrači su u povoljnijem položaju u odnosu na domaće u smislu da se za akreditovanje za posmatranje mogu prijaviti do 7 dana prije izbornog dana, dok domaća udruženja moraju prijave poslati 15 dana prije izbora.

Analizom dostupnih propisa država uključenih u ovo istraživanje, zabilježeno je da u 16²⁵/39 država (41%) posmatrači nisu predviđeni ili posebno istaknuti u izbornom zakonu. Od tih država, interesantno je da se u Mađarskoj spominju međunarodni, ali ne i domaći posmatrači; u Švicarskoj okvirni zakon ne predviđa niti zabranjuje posmatrače, pa tako neki kantoni imaju predviđeno prisustvo posmatrača; u Holandiji iako se posmatrači ne spominju kao takvi, postoji odredba kojom se kaže da 'svaki birač ima pravo biti na svakom biračkom mjestu' što upućuje na određenu vrstu dozvoljenog građanskog posmatranja.

Kada su u pitanju države koje predviđaju posmatrače i definišu rokove za akreditovanje posmatrača (njih 23²⁶/29 ili 58,9%) prosjek za akreditovanje domaćih posmatrača je 15,68 dana uoči izbora, s tim što su u ovaj prosjek uračunate i one zemlje

NJEMAČKA

Potencijalni posmatrači izbora prijavljuju se putem interneta

koje predviđaju isključivo stranačke posmatrače, a ne i građanske. Za primjer možemo istaći Island gdje su predviđeni stranački posmatrači, te gdje OSCE/ODIHR daje preporuku da se nestranačkim i međunarodnim posmatračima omogućiti učešće u izbornom procesu. Interesantno je istaći primjer Njemačke gdje se osobe koje žele posmatrati izbore mogu prijaviti putem interneta. U Makedoniji je zabilježena najveća razlika u rokovima u smislu stranačkih i nestranačkih posmatrača, pa tako stranački se mogu prijaviti za akreditovanje 2 dana pred izbore, dok nestranački to isto moraju učiniti 10 dana prije izbora. U Bugarskoj posmatrači, domaći i međunarodni, mogu se registrovati do izbornog dana. S druge strane, prosjek roka u okviru kojeg se međunarodni posmatrači moraju prijaviti za posmatranje izbora je 16 dana, gdje je najduži rok za ovu kategoriju predviđen u Austriji i iznosi 60 dana. U ostalim državama taj rok se kreće uglavnom između 7 i 15 dana.

NAKON IZBORA

²⁵ Slovenija, Švedska, Norveška, Danska, Mađarska, Švicarska, Estonija, Srbija, Litvanija, Holandija, Bjelorusija, Češka, Slovačka, Italija, Turska, Poljska.

²⁶ Gruzija, Rumunija, Ukrajina, Armenija, Island, Bugarska, Latvija, Austrija, Njemačka, Albanija, Azerbejdžan, Crna Gora, Kazahstan, Finska, Francuska, Makedonija, Moldavija, Portugal, Španija, Uzbekistan, Hrvatska, Rusija, Kirgistan

Nakon utvrđivanja rezultata izbora, što je u nadležnosti CIK BiH, slijedi period konstituisanja vlasti. Izborni zakon BiH definiše rokove za konstituisanje zakonodavne i predstavničke vlasti, kao i Predsjedništva BiH²⁷. Ti rokovi su različiti zavisno o kojem nivou vlasti se radi, a maksimalni rok je do 30 dana od dana objave konačnih rezultata od strane CIK-a. Treba istaći da ne postoji odgovornost (ili kaznene odredbe) za neformiranje vlasti na bilo kojem od nivoa, kao ni institut vanrednih izbora koji je predviđen u nekim zemljama upravo za situacije u kojima nije moguće formirati vlast u određenom roku.

Kada posmatramo države obuhvaćene ovom analizom, institut vanrednih izbora zabilježen je u 19²⁸/39 država ili 48,7%, dok u ostalim državama ili nije predviđen ili iz dostupnih propisa, uključujući i Ustave datih država, isto nije vidljivo. Isto se odnosi i na postojanje određenih drugih oblika sankcija za neformiranje vlasti što iz dostupnih propisa nije vidljivo, izuzev instituta vanrednih izbora u slučajevima raspuštanja zakonodavnih tijela.

Kada su u pitanju rokovi za formiranje izvršne vlasti, dobijeni podaci uglavnom se tiču imenovanja predsjednika ili mandataru buduće vlade. Ovi podaci zabilježeni su u manjem broju analiziranih država, i to: Ukrajini, Armeniji, Mađarskoj, Njemačkoj, Albaniji, Azerbejdžanu, Crnoj Gori, Finskoj, Makedoniji i Moldaviji. Rok za imenovanje budućeg mandataru se tako kreće od maksimalnih 30 dana od prvog zasjedanja parlamenata u Ukrajini i Makedoniji, do roka od 14 dana u Njemačkoj u kojem mora biti izabran federalni kancelar/ka nakon upućivanja nominacije od strane federalnog predsjednika.

Rokovi za formiranje zakonodavnih tijela u analiziranim državama nisu zabilježeni ili određeni korištenjem dostupnih propisa u 16²⁹/39 ili 41% država. U ostalim analiziranim državama, njih 18³⁰/39 ili 46,1% određuje rok za formiranje zakonodavnog organa u prosjeku 25,7 dana nakon održanih izbora, s najdužim zabilježenim rokom od 70 dana na Islandu, do 12 dana u Danskoj.

²⁷ Rok za konstituisanje kantonalnih skupština je najkasnije 10 dana od objave konačnih rezultata; za Narodnu Skupštinu Republike Srpske 15 dana; za Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH 20 dana; a Predstavnički dom Parlamenta BiH 30 dana. Izbor delegata u Dom naroda PFBiH i Dom naroda PSBiH vrši se najkasnije 30 dana od dana objave izbora. Konstituisanje opštinskih i gradskih vijeća nakon lokalnih izbora vrši se najkasnije 30 dana nakon objave potvrđenih, konačnih rezultata izbora.

²⁸ Gruzija, Slovenija, Švedska, Švicarska, Ukrajina, Armenija, Danska, Njemačka, Azerbejdžan, Estonija, Srbija, Litvanija, Bjelorusija, Slovačka, Uzbekistan, Turska, Rusija, Kirgistan, Poljska.

²⁹ Švicarska, Azerbejdžan, Estonija, Litvanija, Holandija, Bjelorusija, Francuska, Španija, Češka, Slovačka, Uzbekistan, Hrvatska, Turska, Rusija, Kirgistan, Poljska.

³⁰ Rokovi za formiranje zakonodavnog organa nakon održanih izbora. Napomena je da su uglavnom posmatrani opšti izbori, odnosno rokovi za formiranje najviših zakonodavnih tijela: Gruzija 20 dana; Švedska 15; Rumunija, 20; Ukrajina 30; Norveška oko 21 dan; Armenija oko 21 dan; Danska, 12 dana; Island 70; Mađarska 30; Bugarska 30; Austrija 30; Albanija 20; Crna Gora 15; Kazahstan 30; Njemačka 30; Makedonija 20; Moldavija 30; Italija 20 dana. Slovenija taj rok definiše 2 mjeseca do 15 dana prije isteka mandata ranijeg saziva; Latvija određuje da je to prvi utorak u novembru po isteku mandata ranijeg saziva; Srbija određuje rok u odnosu na objavu konačnih rezultata (rok 30 dana od objave); Portugal slično kao Srbija, ali 3 dana nakon objave rezultata; Finska takođe od objave rezultata, ali rokovi nisu definisani.

UMJESTO ZAKLJUČKA

U predstojećem periodu, Koalicija 'Pod lupom' će raditi na objedinjavanju do sada pripremljenih analiza, i to o biračkim odborima, izbornim rokovima, zaštiti izbornog prava, te analizi koja će se baviti pojedinim tehničkim aspektima izbornog procesa na izborni dan u analiziranim državama.

U svjetlu nedavnog imenovanja Interresorne grupe za izmjenu izbornog zakonodavstva u BiH, nadamo se da će ovaj i drugi materijali koje Koalicija pripremi biti od koristi u u procesu priprema izmjena Izbornog zakona BiH, a koji bi na dnevni red trebao doći u jesen ove godine kako bi se ispoštovala preporuka Venecijanske komisije o nemijenjanju izbornih zakona u godini koja je izborna.

Analizu priredila:

Jelena Tanasković

Istraživači/saradnici:

Ilma Aljović, Nenad Bosnić, Damjan Jugović, Edita Miftari, Srđan Ostojić, Miroljub Radomirović, Stevan Salatić i Elma Tahmaz.